

J F KENNEDYS OCH PALMES BANEMÄN

Några väsentliga fakta om konspirationer och ytterligare några om två av 1900-talets mest uppmärksammade statsmannamord

av

Mats Parner

”Om man lägger sex miljoner döda judar i ena vågskålen och i den andra nazistregimen – den värsta kriminella liga som gripit makten i en modern stat – så får man en ungefärlig balans ... det största brottet och de största brottslingarna. Men om man i stället lägger USA:s skjutne president i ena skålen och den eländige landstrykaren Oswald i den andra, så finns ingen sådan balans. Därför vill så många lägga till något eller någon som väger betydligt mer än den lättviktige Oswald.”

(William Manchester, amerikansk författare och historiker)

☒☒☒ Under förra halvan av 1950-talet dominerades den politiska scenen i Förenta Staterna av den reaktionäre senatören Joseph McCarthy från Wisconsin. Denne djupt motbjudande figur hade under sina år i offentligheten bara ett enda verkligt intresse: att med alla till buds stående medel avslöja och undanröja kommunister av ena eller andra schatteringen. Det hör till bilden, att *”Tailgunner Joe”* reflexmässigt beskrev alla jordevarelser som ‘kommunister’, åtminstone alla med politiska sympatier till vänster om Djingis Khan, John Wayne och George Armstrong Custer.

Det innebar onekligen rätt ansenliga skaror, men den nitiske senatören gjorde sitt yttersta för att begränsa deras numerär eller i vart fall deras inflytande.

McCarthy blev rikskändis den 9 februari 1950 – ironiskt nog på Abraham Lincolns födelsedag – efter att ha talat på en republikansk kvinnoklubb i staden Wheeling (West Virginia). Inför de andäktigt lyssnande blå(hårs)damerna kom hans ökända ‘listknep’ för första gången till heders just denna dag:

”I have in my hand a list of no less than 205 cases of individuals, who appear to be...”. (I min hand råkar jag ha en förteckning på hela 205 namngivna individer, som antingen är fullvärdiga medlemmar i kommunistpartiet eller på annat sätt är knutna dit.) ”Till råga på allt har samtliga 205”, hette det vidare, ”sin huvudsakliga sysselsättning inom utrikesdepartementet”.

Män som George C. Marshall och Dean Acheson, bägge 1940- och 50-talsministrar för USA:s *”foreign affairs”*, blev mycket riktigt senator McCarthys hatobjekt framför andra. De två var i praktiken simpla kommunister, låt vara att de förmodligen inte begrep det själva.

Det inövade 205-temat med listtouche varierades sedan under ett par år i det ena talet efter det andra av skräckmästare Joe från Grand Chute i Wisconsin. Trots att summan av lasterna anses konstant, så kunde de 205, beroende på auditoriets sammansättning, rundas av både uppåt och nedåt: på de obligatoriska listorna var antalet namn ibland 314 och 267, men andra gånger inte fler än 91, 82 eller bara 57. Det avskyvärda listfolket gick i alla händelser Kremles ärenden och svek därmed flaggan med stjärnor och med ränder. ”Tjugo år av högförräderi” blev ett stående uttryck bland senator McCarthys egna anhängare. Med denna bisarra karak-

teristik underkände och förkastade man demokraternas långa maktinnehav alltifrån Roosevelts dagar.

Ett trendbrott kom emellertid år 1952. Då installerades general Eisenhower som president, och McCarthy valdes till ordförande i kongressens permanenta undersökningsutskott ("*Permanent Subcommittee on Investigations*"), i realiteten ett organ av inkquisitionstyp med ständiga förhör på sin agenda. Ordföranden gick fram med lien i högsta hugg och mejade skoningslöst ned det röda ogräset; något förbarmade visade han sällan eller aldrig. En rad politiker, höga militärer, journalister, universitetslärare och folk inom nöjesindustrin tvingades lämna sitt jobb på grund av senator Joes framfart. Det handlade från början till slut om rena häxprocesser.

Ja, utskottstigern från Wisconsin hade bevisligen riktiga klor...

Den verklighetssyn som McCarthy besjälades av under hela sin politiska karriär avslöjade han utan reservationer i ett tal sommaren 1951. Först underströk han, som vore det en självklarhet, att "mäktiga herrar på inflytelserika poster i vår regering gemensamt håller på att driva oss alla i fördärvet". Alla med sinnesorganen intakta visste att det förhöll sig just så. Slutsatsen kunde följaktligen inte bli mer än en:

"Denna olycka måste vara produkten av en sammansvärjning, ja en konspiration av så väldig omfattning att den ställer alla liknande företag i mänsklighetens historia i skuggan."

Under senare hälften av 1954 tvingades Joseph McCarthy upphöra med de pressande förhören i sitt utskott; till sist hann verkligheten ifatt honom. I en strävt formulerad resolution prickades han den 2 december för att ha "vanhedrat senaten". På våren 1957 rycktes han bort vid bara 48 års ålder, svårt alkoholiserad, märkt av sitt vidlyftiga spelmissbruk och allmänt nerkörd. Barry Goldwater, senatorn från Arizona, var en av de få som stödde honom in i det sista.

☒☒☒ Inrotade föreställningar om vittgående konspirationer i alla möjliga och fr a omöjliga sammanhang har i århundraden varit den amerikanska politikens livsluft. **Skotten i Dallas** en molnfri novemberdag för dryga 45 år sedan, 63-11-22, är talande i det avseendet. Efter mordet på 'JFK' (Förenta Staternas dåvarande president John F. Kennedy) har ca 2000 böcker skrivits om honom, flertalet om de många oklarheter som ännu häftar vid hans död, och det finns i dag närmare 60 skilda (konspiration)teorier om de "egentliga" orsakerna till att han bringades om livet, den ena mer grotesk än den andra.

Mytbildningen kring den skjutne presidenten fick enorma proportioner och berodde på ett otal faktorer: hans pojaktiga uppsyn och omvitnade charm – en äkta filmstjärnepresident! – hans katolska tro, hans retoriska briljans och inte minst hans intagande hustru (som han oupphörligt bedrog äktenskapet igenom).

I sin politiska gärning var "Jack" Kennedy aldrig den visionär och reformivrare som många av hans anhängare påstod. Snarare framstår han för eftervärlden som en av de konventionella. Ett par år före sin entré i Vita Huset bekände han sig till (den s k) dominoteorin och försäkrade att "kommunismens röda flodvåg" skulle skölja över "Kambodja, Laos, Burma, Indien, Thailand, Japan och Indonesien", om "den bärande pelaren och fria världens hörnsten – alltså Vietnam – inte stod rycken". Den blivande presidenten menade vad han sade. Under hans 1000 dagar vid makten började amerikansk militär tyst och stilla anlända till sydöstra Asien.

”Trots allt det romantiska skimmer som omgav JFK och hans familj, så var han i praktiken en oorganiserad och obestämd politiker, fastmera en showman än en statsman, och han nådde sin ställning tack vare ambitionen och rikedomerna hos en energisk fader.” På det viset uttryckte sig Paul Johnson i slutet av det förra seklet. Bitska omdömen av det slaget hade varit bokstavligen otänkbara på 1960- och 70-talen.

Den 24-årige man som sköt presidenten hette Lee Harvey Oswald och var en ganska så tragisk figur. Han blev redan i tonåren diagnosticerad som exhibitionistisk och schizoid med ”ett stort personlighetsmönster och aggressiva tendenser”. Efter ett par år i marinkåren reste han österut och hamnade i Moskva via Helsingfors; politiskt beskrev han sig som marxist och Castro-vän. I april 1961 gifte sig Oswald med en ryska men återvände till Staterna följande år med hustrun i släptåg efter ca 32 månaders vistelse i österled. Återbördad till fosterlandet drog han sig fram som diversearbetare och fick, hösten 1963, anställning vid ett upplag för skolböcker i Dallas – Texas School Book Depository. Det var från sjätte våningen på den nya arbetsplatsen som Lee Harvey O avlossade tre skott mot presidentens bilkortege vid lunchtiden den 22 november; det tredje skottet var omedelbart dödande.

Timmen efter dådet sköt Oswald en polisman till döds, nu med revolver i stället för gevär, och hann på så vis bli dubbelmördare innan han greps. Två dygn senare dräptes han själv under ett tumult av en annan pistolman, barägaren och maffiabossen Jack Ruby. Vi minns det som i går.

Ja, tiden vreds ur led, allt ställdes på sin spets, och folk på jorden tycktes galnare än någonsin.

Men ganska precis ett år senare presenterade ”Warrenkommissionen” sin digra rapport, inalles 26 tätttryckta verk om 17 000 textsidor, där både sensationer och konspirationer lyste med total frånvaro: Lee Harvey O hette den ensamme vettvilling som dödat ”Jack” Fitzgerald K – punkt och slut. Några medhjälpare eller andra mordintressenter fanns icke i sinnevärlden.

Flera år senare, 1979, komplicerades läget en smula av det arbete som en ny mordkommission (”*Select Committee on Assassinations*”) lade fram. Där uteslöt man inte helt att den ”isolerade vildhjärnan” *kan* ha varit två till antalet – att Lee Harvey Oswald således *kan* ha llerat sig med en Oswald Harvey Lee av samma skrot och korn – men det var också allt. Mer fantasieggande sammansvärjningar avfärdades helt och hållet även denna gång av höga vederbörande.

Det hindrar nu inte att omkring 75 procent av dagens nordamerikaner tror – i den mån de över huvud taget tror något om skotten i Dallas – att presidenten mördades av lömska konspiratörer med lika hemlig som fasansfull agenda. Oliver Stones mäktiga filmepos **JFK** från –91 belyser detta. Enligt Stones iscensattes mordet av Förenta Staternas högsta militärledning i samverkan med den federala regeringen, representanter för maffian och ett knippe exilkubaner, alla livligt påhejade av cheferna för FBI och CIA och med vicepresidenten Lyndon Johnson som en av de inbegripna. Följaktligen deltog i princip hela etablissemangen i komplotten. I gengäld friade hr regissören en av härvans nyckelpersoner från alla misstankar: Lee H. Oswald!

En strålande film som egentligen hade allt ... fränsett möjligen ett uns verklighetsanknytning.

Professor Erik Åsards **Det dunkelt tänkta** (Ordfront 2006) är ett briljant och ovanligt levande verk om de politiska konspirationernas (idé)historia med 1963 års morddrama som det främsta åskådningsexemplet. Hos Åsard får man veta allt om JFK:s död – och det mesta om Palmes.

☒☒☒ Olof Palme var nästan alltid sina motståndare (och sina meningsfränder) intellektuellt överlägsen, något som brukade visa sig i riksdagsdebatterna och flera andra sammanhang. Det ledde till att Palme med orätt uppfattades som arrogant och förmäten i vida kretsar, och många hyste ett oförsonligt agg till honom. Å andra sidan dyrkades han av de sina. Här i den svenska ankdammen påminde hans lyskraft ganska osökt om president Kennedys.

Till bilden hör att vår mördade regeringschef på en och samma gång var något så ovanligt som antikommunist *och* antiimperialist, och han gjorde aldrig avbön på något av dessa frontavsnitt. Palmes göranden och låtanden blev därefter: ekiperad i blågult begick han många gånger svåra misstag – med IB-affären som det grövsta – medan han i den utrikespolitiska dresen var både klar- och vidsynt. I den egenskapen respekterades han över stora delar av världen.

”Din kunskapseld lyste klart och starkt redan i unga år”, påstås 19470423 – 1093 C G Christer Pettersson ha sagt när han på 1990-talet, som vanligt lindrigt nykter, råkade stöta ihop med sin gamle klasskamrat Horace Engdahl i Kungälv. Det var denne herre – Pettersson, inte Engdahl – som med till visshet gränsande sannolikhet dödade vårt lands statsminister på öppen gata kl. 23:21 fredagen den 28 februari 1986.

Vad som talar för Christer P:s skuld är en lång rad välkända omständigheter. Dit hör, givetvis, Lisbet Palmes utpekande (där inte minsta tvekan förelåg), och dit hör samstämmiga vittnesmål från de medborgare som kvällspress och etermedia behagat döpa till ”korvhandlaren, bilvittnet (alternativt flygledaren), tecknerskan och kompisen Roger”, och som alla uppehöll sig vid den biograf, Grand, som makarna Palme lämnade vid 23-tiden. Enligt vad som framkom i de olika vittnesförhören tyder allt på att ‘Grandmannen’ och Christer Pettersson var en och densamme. Till detta kommer att CP redan på 1970-talet dräpte en människa på ungefär samma ställe som 1986 och båda gångerna flydde åt exakt samma håll. Ytterligare en mängd ovedersägliga fakta ligger Pettersson i fatet.

Icke desto mindre konfronteras vi än i dag med ”polisspåret, Sydafrika-spåret, Iran/Irak-spåret, CIA-spåret” o s v. ”PKK-spåret” tycks dock ha kallnat. Tillsynes fullt normala ‘privatspanare’ menar till råga på allt, och rent av i bokform, att Palme tog sig själv av daga eller mördades av hustrun Lisbet.

Den typiske konspirationsteoretikern är så gott som alltid en man. Han vägrar inse att slumpen ofta spelar huvudrollen och att allehanda tillfälligheter har en besynnerlig förmåga att vända ut och in på vår existens. Om en namnkunnig och framstående människa berövas livet av någon, så utgår den konspirativt lagde från att dråparen måste vara den dräpte jämbördig/likvärdig.

Emellertid har den tanken inget som helst fog för sig. Varken liv eller död är symmetriska.

Mats Parner